

Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 48-60 Ay Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Durumlarının İncelenmesi

Çağla Gür ¹, Nurcan Koçak ², Arzu Demircan ³, Banu Baç Uslu ⁴, Nursen Şirin ⁵, Münire Şafak ⁶

Öz

Bu araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirmesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Olup cinsiyete göre farklılaşma durumu ve sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük arasındaki ilişki durumu incelenmiştir. Çalışmada genel tarama modellerinden korelasyonel ve karşılaştırma türü ilişki tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubunu Ankara il merkezinde ve okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 aylık 417 kız,430 erkek toplam 847 çocuk oluşturmaktadır. Veri toplamak için Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-SYDD 30 (Social Competence and Behavior Evaluation Scale-SCBE-30) Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerde frekans (f) ve yüzde (%) Aritmetik Ortalama($\bar{X}$)Standart Sapma, Ss, Mann Whitney U Testi, Korelasyon Analizi(Pearson Korelasyon Katsayısı) hesaplamaları yapılmış ve anlamlılık düzeyi olarak 0,05-0,01- alınmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, sosyal yetkinlik açısından kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulunurken, kızgınlık-saldırganlık açısından farklılık erkekler lehine anlamlı bulunmuştur, anksiyete-içe dönüklük açısından istatistiksel olarak cinsiyetler açısından anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte kızların anksiyete-içe dönüklük puanlarının aritmetik ortalaması erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içe dönüklük arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyal yetkinlik ile kızgınlık-saldırganlık ve sosyal yetkinlik ile anksiyete-içe dönüklük arasında ters yönlü bir ilişki söz konusuysen, kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içe dönüklük arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Yetkinlik
Kızgınlık
Saldırganlık
Anksiyete
İçe Dönüklük

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 03.04.2015

Kabul Tarihi: 29.06.2015

Elektronik Yayın Tarihi: 04.08.2015

DOI: 10.15390/EB.2015.4563

¹ Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Türkiye cgur@turgutozal.edu.tr

² Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Türkiye, nkocak@turgutozal.edu.tr

³ Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Türkiye, ademircan@turgutozal.edu.tr

⁴ Selçuk Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İngilizce Bölümü, Türkiye, banuuslu2004@hotmail.com

⁵ Turgut Özal Üniversitesi, Ankara Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı, Türkiye, nsirin@turgutozal.edu.tr

⁶ Turgut Özal Üniversitesi, Ankara Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı, Türkiye, msafak@turgutozal.edu.tr

Giriş

Sosyal yetkinlik, sosyal-duygusal beceriler, bilişsel beceriler ve davranışsal becerilerin yanı sıra başarılı bir sosyal adaptasyon gerektiren motivasyon durumu ve beklentileri gerçekleştirmeye yönelik farkındalık geliştirmeyi de içine alan çok boyutlu bir kavramdır (Clickeman,2007). Bununla birlikte sosyal yetkinlik, başkasının bakış açısıyla olayı değerlendirebilme, geçmiş deneyimlerden öğrenerek günlük yaşama adapte etme ve öğrendiklerini sosyal etkileşimde kullanma becerilerini de yansıtmaktadır (Clickeman, 2007). Doll (1941), sosyal yetkinliğin bireyin bağımsızlığını ve sosyal sorumluluklarını karşılamadaki etkililiğini gösteren önemli ölçütlerden biri olduğunu belirtmekte, Hops'e göre ise (1983), sosyal yetkinlik kavramı, hem sosyal hem de sosyal olmayan becerilere (motor, dil, bilişsel becerileri) işaret etmektedir. (Akkök ve Sucuoğlu, 1990). Bu becerilerin birlikte ve olumlu yönde gelişmesi bireyin sosyal yetkinliğini arttırmaktadır. Jerath, Hasija ve Malhotra (1993) yapmış oldukları çalışmada sosyal ve sosyal olmayan becerilere ilişkin geliştirilen problem çözme becerisinin sosyal yetkinliği olumlu yönde desteklediğine işaret etmektedirler.

Bireylerin çevresindeki kişilere ve topluma uyum sağlayabilmeleri için kurallara uyma, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurma, başkalarına duyarlı olma, olumsuz duygularını kontrol etme gibi sosyal becerilere sahip olmaları gereklidir. Sosyal becerilere sahip bireyler yaşantılarından edindiği bilgilerle başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilirler, işbirliği içerisinde çalışabilirler, yaşamlarında mutlu ve başarılı olabilirler, başkalarının haklarına ve duygularına saygı duyabilirler, kendisi için uygun olmayan istekleri geri çevirebilir ve gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilirler. Kısacası toplumla bütünleşmeyi ve toplumdaki diğer bireyler tarafından seilmeyi sağlayan sosyal davranışlar gösterirler (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal yetkinliğin gelişiminde sıkıntılar- duraklamalar olması kızgınlık, saldırganlık, anksiyete, içedönüklük gibi durumlara işaret edebilmektedir (Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010).

Sosyal yetkinliğin geliştirilme sürecinin kızgınlık, saldırganlık, içedönüklük ve anksiyete gibi durumlarla ilişkisi vardır. Araştırmalar çocukların sosyal yetkinlik konusunda sıkıntı yaşamalarındaki etkili faktörler arasında onların saldırganlık, kızgınlık, içedönüklük ve anksiyete durumları olduğuna işaret etmektedir (Hanish, Eisenberg, Fabes, Spinrad, Ryan ve Schmidt, 2004; Reeve, Jang, Carrell, Jeon ve Barch, 2004).

Kızgınlık ve saldırganlık, alan yazında sıklıkla birlikte kullanılan kavramlardır. Kızgınlığın ifade biçimlerinden birisi, belki de en önemlisi saldırganlık olarak görülmektedir (Balkaya ve Şahin, 2003). Alan yazındaki birçok araştırma, bireylerin saldırganlık göstermelerinde kızgınlığın önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir (Brezina, Piquero ve Mazerolle, 2001; Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu, 2007; Karataş, 2008; Larson, 2008; Yavuzer ve Karataş, 2012). Anksiyete-içedönüklük ise, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal ortamlarda duyulan rahatsızlık/sıkıntı ile karakterizedir (Demir, Demir, Türksoy, Erdoğan ve Uysal, 2000). Kızgınlık- saldırganlık, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranmak gibi dışsallaştırma belirtilerini, anksiyete-içe dönüklük ise çocukların üzgün, depresif duygu durumlarını ve grup içinde çekingenlik göstermek gibi içselleştirme belirtilerine işaret etmektedir (La Freniere ve Dumas, 1996). Bu durumlar çocukların sosyal etkileşim sürecini etkileyen başlıca değişkenlerdendir ve aşırı bir durum söz konusu olduğunda sosyal çekilmeye, kaçınmaya ve normal gelişim açısından önemli yaşa uygun aktivitelerden uzaklaşmaya yol açabilmektedir (Schneier, Johnson ve Hornig, 1992).

Çocuğun gelişimi açısından sosyal yetkinlik temel önemde olup, doyurucu toplumsal ilişkiler yaşamın daha sonraki yıllarında akademik başarı ve kişiler arası ilişkilerde uyum için iyi bir erken göstergedir (La Greca,1993). Tüm bu durumlar göz önünde bulundurularak, bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-60 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirmesinin incelenmesi amaçlanmış olup cinsiyete göre farklılaşma durumu ve sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük arasındaki ilişki durumu incelenmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada genel tarama modellerinden ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinin bir türü olan ilişkiisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. İlişkiisel tarama modelinin korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki türü vardır: Korelasyon türü araştırma modellerinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği ve var olan değişimin nasıl olduğu incelenirken, karşılaştırma türünde, en az iki değişken arasında bağımsız değişkene göre gruplar oluşturularak bağımlı değişkene göre gruplar arasında fark olup olmadığı incelenir (Karasar, 1995).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Ankara il merkezinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 aylık 847 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma grubunun 417'si (%49,2) kız ve 430'u (% 50,8) erkektir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma verilerini elde etmek için LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilen Sosyal yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (Social Competence and Behavior Evaluation Scale-SCBE-30) ile araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-SYDD 30 (Social Competence and Behavior Evaluation Scale (SCBE-30))

1996 yılında LaFreniere ve Dumas tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye adaptasyon ve Türkiye örneklemini üzerindeki geçerlik-güvenirlik çalışmaları Çorapçı ve diğerleri (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek üç-altı yaş grubu çocuklara yönelik olarak geliştirilmiş olup 30 sorudan oluşmaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocukların sorun belirtileri ile sosyal becerilerinin niceliğini değerlendiren SYDD-30, her biri 10 madde içeren üç alt ölçeğe sahiptir. Sosyal Yetkinlik alt ölçeği, çocukların akranlarıyla bir aradayken gösterdikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları aramak gibi olumlu özellikleri ölçer. Kızgınlık- Saldırganlık alt ölçeği, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranmak gibi dışsallaştırma belirtilerini, Anksiyete-İçe dönüklük alt ölçeği ise çocukların üzgün, depresif duygu durumlarını ve grup içinde çekingenlik göstermek gibi içselleştirme belirtilerini değerlendirir. Çocukların duygusal ve davranış sorun belirtileri ile sosyal becerileri altı basamaklı likert ölçeği ile (1= hiçbir zaman, 2 ya da 3= bazen, 4 ya da 5= sık sık, 6= her zaman) değerlendirilir. SYDD-30, öğretmen (LaFreniere ve Dumas 1996) ya da ebeveyn (Kotler ve McMahon 2002) tarafından doldurulabilmektedir. 417 çocukla gerçekleştirilen Türkiye örneklemini üzerindeki geçerlilik-güvenirlik çalışmalarında, ölçeğin Türkiye örneklemini için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır (RMSEA=.07, GFI=.84, CFI=.84, AGFI=.81, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları sırasıyla. 88, .87 ve. 84).

Bu çalışmada da 847 öğretmenin beş yaş çocukları için doldurduğu formlar üzerinden yapılan sonuçlara göre Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları *Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği için: ,90, Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği için: ,91, Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) alt ölçeği için: ,87* bulunmuştur. Bu sonuçlara göre form Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları Çorapçı ve diğerlerinin araştırma sonuçları ile tutarlıdır. Bu çalışmada Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Uygunluk Ölçüsü (Measure of Sampling Adequacy)'nin, 93, Barlett Küresellik Testi'nin (Approx. Chi-Square): 1.422E4, df: 433, Sig.0, 000) anlamlı olması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Ölçeğin bu çalışma içinde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu kabul edilmiştir.

Ölçek Alt Boyutları ve Puanlama: Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği puanı için ölçekteki 2, 6, 11, 13, 15, 17, 20, 22, 27, 30 numaralı maddeler, Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği için 3, 4, 5, 10, 16, 18, 24, 25, 28, 29 numaralı maddeler, Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) alt ölçeği için 1, 7, 8, 9, 12, 14, 19, 21, 23, 26 numaralı maddelerden elde edilen puanlar hesaplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Çocuğun doğum tarihi, cinsiyeti, okulu, sınıfı, ilçesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS 16 paket programı ile analiz edilmiştir. Kişisel özellikleri ile ilgili tanımlayıcı istatistiksel analizler için frekans (f) ve yüzde (%) Aritmetik Ortalama-Standart Sapma, Standart Hata Puanları hesaplanmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelmemesi nedeniyle Mann Whitney U Birim sayılarının 20 den fazla olması nedeniyle Mann Whitney U Testi için standartlaştırılmış z değerleri verilmiştir. Ölçeği alt boyutları ve alt boyutların birbirleri ile arasındaki ilişkiler incelenirken Korelasyon Analizinde Pearson Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05-0,01- kullanılmış olup; $p < 0,05$ - $p < 0,01$ anlamlı bir farklılığın/ilişkinin olduğunu $p > 0,05$, $p > 0,01$ olması ise anlamlı bir farklılığın/ilişkinin olmadığını belirtmiştir.

Bulgular

Bu bölümde analiz edilen veriler amaçlar doğrultusunda tablolaştırılarak incelenmiştir.

Tablo 1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin Aritmetik Ortalama Puanları

	N	$\bar{X}$
Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği	847	44,05
Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği	847	20,10
Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) alt ölçeği	847	20,69

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçeklerinden “Sosyal Yetkinlik” (SY) alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması 44.05, “Kızgınlık-Saldırganlık” (KS) alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması 20.10, “Anksiyete-İçe dönüklük” (Aİ) alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması 20,69 dur.

Tablo 2. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin Alt Ölçeklerine İlişkin Cinsiyete Göre Aritmetik Ortalama-Standart Sapma Puanları (n=847)

Alt Ölçekler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss
Sosyal Yetkinlik (SY)	Kız	417	46,10	9,833
	Erkek	430	42,00	10,560
Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği	Kız	417	18,69	8,291
	Erkek	430	21,50	11,124
Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) alt ölçeği	Kız	417	20,92	9,687
	Erkek	430	20,45	9,072

*Toplam N=847

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçeklerinden “Sosyal Yetkinlik” (SY) alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması kızlarda 46,10,erkeklerde 42,00 , “Kızgınlık-Saldırganlık” (KS) alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması kızlarda 18,69,erkeklerde 21,50 , “Anksiyete-İçe dönüklük” (Aİ) alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması kızlarda 20,92,erkeklerde 20,45’tir.

Aritmetik ortalama sonuçlarına göre “Sosyal Yetkinlik” (SY) alt ölçeği puan ortalamalarında kızların puanları erkeklerden yüksektir. Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği puan ortalamalarında erkeklerin puanı kızlardan yüksektir. “Anksiyete-İçe dönüklük” (Aİ) alt ölçeği kız ve erkeklerin puan ortalamaları birbirine yakındır.

Tablo 3. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerinin Cinsiyete İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları (n=847)

Gruplar		N	Sıralar ortalaması	Sıralar toplamı	Mann-Whitney U	Z	P
Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği	Kız	417	473,22	197332,50	6,913E4	-5,769	,000
	Erkek	430	376,27	161795,50			
Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği	Kız	417	395,94	165105,50	7,795E4	-3,292	,001
	Erkek	430	451,22	194022,50			
Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) alt ölçeği için	Kız	417	425,41	177394,00	8,907E4	-,165	,869
	Erkek	430	422,64	181734,00			

Tablo 3'te yer alan Mann-Whitney U testine ilişkin sonuçlar incelendiğinde "Sosyal Yetkinlik" (SY) alt ölçeğine göre kız çocuklar lehine anlamlı bir farkın ortaya çıktığı, "Kızgınlık-Saldırganlık" (KS) alt ölçeğine göre erkek çocuklar lehine anlamlı bir farkın ortaya çıktığı, "Anksiyete-İçe dönüklük" (Aİ) alt ölçeği için kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 4. 48-60 Ay Çocukların Sosyal Yetkinlik Puanları İle Kızgınlık-Saldırganlık Puanlarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

		Kızgınlık-Saldırganlık
Sosyal Yetkinlik	R	-,407
	P	,000
	N	847

p<0,01

Tablo 4'te 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları ile kızgınlık-saldırganlık puanlarına ilişkin bulgular sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları ile kızgınlık-saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı orta düzeyde bir ilişki vardır (p<0,01). Bu ilişki negatif yöndedir (r = -,407). 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları arttıkça kızgınlık-saldırganlık puanları azalmaktadır.

Tablo 5. : 48-60 Ay Çocukların Sosyal Yetkinlik Puanları İle Anksiyete-İçe Dönüklük Puanlarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

		Anksiyete-İçe Dönüklük
Sosyal Yetkinlik	R	-,363
	P	,000
	N	847

p<0,01

Tablo 5'te 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları ile anksiyete-İçe dönüklük puanlarına ilişkin bulgular sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları ile anksiyete-İçe dönüklük puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı orta düzeyde bir ilişki vardır (p<0,01). Bu ilişki negatif yöndedir (r = -,363). 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları arttıkça anksiyete-İçe dönüklük puanları azalmaktadır.

Tablo 6. 48-60 Ay Çocukların Kızgınlık-Saldırganlık Puanları İle Anksiyete-İçe Dönüklük Puanlarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

		Anksiyete-İçe Dönüklük
	R	,291
Kızgınlık-Saldırganlık	P	,000
	N	847

p<0,01

Tablo 6’da 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları ile anksiyete-içe dönüklük puanlarına ilişkin bulgular sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik puanları ile anksiyete-içe dönüklük puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düşük düzeyde bir ilişki vardır ($p<0,01$). Bu ilişki pozitif yöndedir ($r = -0,363$). 48-60 ay çocukların kızgınlık-saldırganlık puanları arttıkça anksiyete-içe dönüklük puanları artmaktadır.

Tartışma

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-60 aylık 847 çocukla yürütülmüş olan bu çalışmada, sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirmesinin cinsiyet ve sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içe dönüklük arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçeklerinden “Sosyal Yetkinlik” (SY) aritmetik ortalaması 44.05, “Kızgınlık-Saldırganlık” (KS) aritmetik ortalaması 20.10, “Anksiyete-İçe dönüklük” (Aİ) alt ölçeği puanı aritmetik ortalaması 20,69 olarak bulunmuştur. Tüm boyutlarda yer alan sonuçlar Çorapçı ve diğerlerinin (2010) elde ettiği bulgularla tutarlılık göstermektedir.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği puanlarının toplam puan ve alt boyutlar açısından cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, “Sosyal Yetkinlik” (SY) alt ölçeğine göre kız çocuklar lehine anlamlı bir farkın ortaya çıktığı, “Kızgınlık-Saldırganlık” (KS) alt ölçeğine göre erkek çocuklar lehine anlamlı bir farkın ortaya çıktığı, “Anksiyete-İçe dönüklük” (Aİ) alt ölçeği için kız çocukların aritmetik ortalamaları daha yüksek olmakla birlikte kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur.

Cinsiyetin sosyal anksiyete eğilimi üzerindeki etkisi incelendiğinde, sosyal anksiyete eğilimi ile cinsiyet arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı, ancak kızların sosyal anksiyete eğilimlerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu Lee, Herbert ve Manassis (2014), Karataş (2011) ve Özyürek ve Demiray (2010) tarafından desteklenmektedir. Bu durumun kızların erkeklere oranla duygusal açıdan daha duyarlı bir yapıda olmalarından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Kızlar erkeklere oranla daha etraflarında geçen olumlu veya olumsuz olaylara daha duyarlı olabilmekte, aynı durum söz konusu olduğunda bu durumdan duygusal olarak daha fazla etkilenmektedirler (Terzi, 2000). Jerath ve diğerleri (1993) ise, anksiyete-içe dönüklük durumunun problem çözme becerileriyle yakından ilişkili olduğunu ifade etmektedirler. Onlara göre, problem çözme becerisine güvenmeyen bireyler, problem çözme görevine odaklanmaya az zaman ayırmakta, motivasyonları düşmekte ve motivasyonlarının düşmesi dolayısıyla göreve uygun düşünceler geliştirememekte böylece anksiyete düzeyleri yükselmektedir (Jerath ve diğerleri, 1993). Genç ve Kalafat (2007) yürütmüş oldukları çalışmada cinsiyet ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucunu elde etmişlerdir. Duygusal olarak daha duyarlı olma durumunun çoğunlukla anksiyeteye yol açacak düzeyde olmayacağı, bu nedenle cinsiyete ilişkin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir farklılık olmayacağı düşünülmektedir. Bu bulgu Terzi (2000) tarafından da desteklenmektedir. Cinsiyet ile kızgınlık-saldırganlık arasındaki ilişki incelendiğinde, bu ilişkinin erkekler lehine anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun ailelerin erkek çocukların kızgınlık-saldırgan davranışlarını görmezden gelirken, kızlarda bu tür davranışlara onay vermedikleri konusunda daha net bir tavır takınmalarından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Kızgınlık-saldırganlık ile ilgili yapılan çalışmalar, bu tür davranışlarda erkek çocuklar lehine anlamlı farklılıklar bulunduğu işaret etmektedir (Çorbacı-Oruç, 2008 ve Fesbach, 1970; aktaran Yavuzer, 2005). Bu bulgular araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Sosyal yetkinlik açısından cinsiyete ilişkin farklılıkları inceleyen araştırmalar genelde kızların erkeklerden fazla kişiler arası ilişkilere yönelimli olduğuna

işaret etmektedir (Kuyucu, 2012). Seven (2008)'in 252 çocukla yürütmüş olduğu araştırma sonucuna göre, sosyal yetkinlik becerileri kızlar lehine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Araştırma sonuçlarıyla örtüşen bu bulgu, Jamyang-Tshering (2004) tarafından da desteklenmektedir. Seven (2008) bu durumu aile ve toplumun erkeklik rolüyle ilgili beklentileriyle ilişkilendirmekte ve özellikle okul öncesi dönemde cinsiyet rollerinin biçimlenmesi durumunun erkek çocuklar için yaşlarının üstünde rolleri göstermeye zorlanmaları şeklinde ortaya çıkabildiğini, bunun da erkek çocukların diğer insanlarla yaşlarına uygun sosyal ilişkiler geliştirmeye engel teşkil ettiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, kız çocukların duygusal olarak daha duyarlı olmalarının da sosyal yetkinliklerini olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Çocukların sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük davranışları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, çocukların sosyal yetkinlik puanları ile kızgınlık-saldırganlık puanları arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal yetkinlik puanları ile anksiyete-içe dönüklük puanları arasında yine ters yönde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Çocukların kızgınlık-saldırganlık puanları ile anksiyete-içe dönüklük puanları ise arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Bierman (2004)'ün yapmış olduğu çalışmaya göre, saldırgan davranışlar sergileyen çocukların duygu kontrolleri zayıf olduğundan dolayı sosyal yetkinlik yönünden zayıf beceriler gösterebilmektedirler. Bu bulgu Gifford-Smith ve Rabiner, 2004, Hanish ve diğerleri, 2004; Dodge, 2003; Lengua, 2003; Crick ve Dodge, 1996; Smithmyer, Hubbard ve Simons, 2000, tarafından desteklenmektedir. Cohin ve Ramsey (1995) tarafından yapılan bir araştırmada, yeterince sosyal becerilere sahip olmayan çocuk ile ergenlerin antisosyal davranışlar ve saldırganlık noktasında riskli grup olacağı vurgulanmaktadır (aktaran: Ünsal, 2010). Crick, Grotspeter ve Bigbee (2002) ve Arsenio ve Lemerise (2001) araştırmaları sonucunda anksiyete ve saldırgan davranışlar arasındaki pozitif ilişkiye, sosyal yetkinlik becerileri ve saldırgan davranışlar arasında ise ters yönde bir ilişkiye işaret etmektedirler. Bu durumda, sosyal yetkinliğe ilişkin becerilere sahip olmanın duygu kontrolünü ve sosyal becerilere ilişkin problem çözme durumlarını olumlu yönde etkileyerek kızgın-saldırgan davranışları azaltacağı düşünülebilir. Sosyal yetkinlik ve kızgınlık-saldırganlık arasındaki ilişkiye yönelik olarak, Fraser ve diğerleri (2005), sosyal yetkinlik becerilerindeki artışın, saldırgan davranışları azalttığına işaret etmektedir. Bu çalışmada da yukarıda işaret eden araştırmalara paralel olarak kızgınlık-saldırganlık durumu ile sosyal yetkinlik arasındaki ilişki ters yönde ve anlamlı bulunmuştur.

Sosyal yetkinlik becerilerindeki artış, olumlu sosyal becerileri desteklemekte, içe dönüklük, anksiyete gibi olumsuz durumların önüne geçmektedir (Prinstein ve La Greca, 2004). Araştırmalar sosyal yetkinlik puanlarındaki artışın, akranlara gösterilen tutum ve davranışlar üzerinde olumlu etkilerine işaret etmektedir (Hanish ve Guerra, 2002; Reid, Petterson ve Snyder, 2002; Nelson ve Crick, 1999). Juntilla, Vauras, Niemi ve Laakkonen (2012), 509 çocuk ve ergenle yürütmüş oldukları çalışmanın sonucunda sosyal yetkinlik becerilerinin anksiyete ve içe dönüklüğü yordadığı sonucuna varmışlardır. Witchstrom, Belsky ve Berg-Nielsen (2013) ise 1000 çocukla yürütmüş oldukları çalışmanın sonucunda anksiyete ve içe dönüklüğün sosyal yetkinlikle ters yönde ilişkili olduğuna işaret etmektedirler. . Bu durumda, sosyal yetkinliğe ilişkin becerilere sahip olmanın duygu kontrolünü ve sosyal becerilere ilişkin problem çözme durumlarını olumlu yönde etkileyerek anksiyeteyi azaltacağı ifade edilebilir. İçedönüklük açısından ise sosyal yetkinlik becerilerinin arkadaşlık ilişkilerini olumlu yönde etkileyerek içe dönüklük durumunu azaltabileceği düşünülebilir.

Kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük arasındaki ilişki incelendiğinde, araştırma bulguları pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir. Yapılan çalışmalar, saldırgan davranışların anksiyete gibi olumsuz durumlarla ilişkili olacağına işaret etmektedir (Solberg ve Olweus, 2003; Crick, Casas ve Mosher, 1997; Crick ve Grotspeter, 1995;). 1100 çocukla gerçekleştirilen yürüme çağından üçüncü sınıfa kadar çocukların incelendiği boylamsal bir çalışmada, sosyal yetkinlik konusunda zayıf beceriler sergileyen çocuklarda, içedönüklük ve saldırganlık davranışlarının sıklıkla görüldüğü bulunmuştur (National Institute of Child Health and Human Development [NICHD] Early Child Care Research Network, 2004). Yukarıda ifade edilen bulgular doğrultusunda, kızgınlık-saldırganlık türü davranışların anksiyeteye ve giderek yalnızlaşma sonucunda içe dönüklüğe,

anksiyete ve ie dönüklük durumlarının ise kızgın-saldırđan davranışlara neden olabileceği ifade edilebilir. Bu durumda, sosyal yetkinlik becerilerindeki yetersizliğin, kızgınlık-saldırđanlık davranışlarını ve anksiyete-içe dönüklük durumlarını arttıracadığı düşünülebilir.

Sonuç ve neriler

Okul ncesi eğitim kurumuna devam eden 48-60 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirmesinin cinsiyet ve sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırđanlık ile anksiyete-içe dönüklük arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanan bu çalışmada, sosyal yetkinlik açısından kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulunurken, kızgınlık-saldırđanlık açısından farklılık erkekler lehine anlamlı bulunmuştur. Anksiyete-içe dönüklük açısından istatistiksel olarak cinsiyetler açısından anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte kızların anksiyete-içe dönüklük puanlarının aritmetik ortalaması erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Sosyal yetkinlik ile kızgınlık –saldırđanlık ve sosyal yetkinlik ile anksiyete-içe dönüklük arasında ters yönlü bir ilişki söz konusuyken, kızgınlık –saldırđanlık ile anksiyete-içe dönüklük arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak, sosyal yetkinliği destekleyici nitelikte eğitim programları geliştirilerek, bu programların eğitim kurumlarında uygulanmasının anksiyete-içedönüklük ve saldırganlığa yönelik olumsuz olarak kabul edilen davranışları azaltacığı düşünülmektedir. Eğitim programları geliştirilirken öğretmenlerin bu konuda yeterli eğitim desteği alması ve sınıf içi nitelikli uygulamalar konusuna önem verilmesinin etkin sonuçlar açısından bir gereklilik olacığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte, cinsiyet çocuklar arasında bir farklılık oluşturan göz ardı edilmemesi gereken bir unsurdur. Bu bağlamda, eğitim programlarında cinsiyete yönelik ihtiyaçların da göz önünde bulundurulmasının ve ailelere cinsiyete yönelik sosyal yetkinlik ihtiyaçları konusunda evde yapabilecekleri uygulamalar açısından bilgilendirme ve destek sağlanması önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akkök F. ve Sucuoğlu, B. (1990). Aile rehberliğinin yuvaya yeni başlayan çocukların sosyal becerilerinin gelişmesine etkisi. [Özel Sayı] *Psikoloji Seminer Dergisi*, 8, 77-87
- Arsenio, W. F. ve Lemerise, E. A. (2001). Varieties of childhood bullying: Values, emotion processes, and social competence. *Social Development*, 10, 59-73.
- Balkaya, F. ve Şahin, N. (2003). Çok boyutlu öfke ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3), 192-202
- Bierman, K. L. (2004). *Peer rejection: Developmental processes and intervention strategies*. New York: Guilford Press.
- Brezina T., Piquero A.R. ve Mazerolle P. (2001). Student anger and aggressive behavior in school: An initial test of Agnew's macro-level strain theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38, 362-386.
- Clickeman, S.M. (2007). *Social competence in children*. USA: Springer US.
- Çorapçı F., Aksan N., Arslan-Yalçın D. ve Yağmurlu B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 63-74.
- Çorbacı-Oruç, A. (2008). *6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Crick, N. R. ve Dodge, K. A. (1996). Social information-processing mechanisms on reactive and proactive aggression. *Child Development*, 67, 993-1002.
- Crick, N. R. ve Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, 66, 710-722.
- Crick, N. R., Casas, J. F. ve Mosher, M. (1997). Relational and overt aggression in preschool. *Developmental Psychology*, 33, 579-588.
- Crick, N. R., Grotpeter, J. K. ve Bigbee, M. A. (2002). Relationally and physically aggressive children's intent attributions and feelings of distress for relational and instrumental peer provocations. *Child Development*, 73, 1134-1142.
- Demir, T., Demir, E., Türksoy, N., Erdoğan, Ö. ve Uysal Ö. (2000). Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 13, 42-48
- Dodge, K. A. (2003). Do social information-processing patterns mediate aggressive behavior? B. B. Lahey, T. E. Moffitt ve A. Caspi (Ed.). *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency* içinde (s. 254-274). New York: Guilford Press.
- Feshbach, S. (1970). Aggression. P. Mussen (ed.). *Carmichael's manual of child psychology*. Wiley; New York.
- Fraser, M. W., Galinsky, M. J., Smokowski, P. R., Day, S. H., Terzian, M. A., Rose, R. A. ve Guo, S. (2005). Social Information-Processing Skills Training to Promote Social Competence and Prevent Aggressive Behavior in the Third Grade. *Journal of Consulting and Clinical Psychology Copyright 2005 by the American Psychological Association*, 73(6), 1045-1055.
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2007) Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 10-22.
- Gifford-Smith, M. E. ve Rabiner, D. L. (2004). Social information processing and children's social adjustment. J. B. Kupersmidt ve K. A. Dodge (Ed.). *Children's peer relations* içinde (s. 61-79). Washington, DC: American Psychological Association.
- Gülây, H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem Akademi

- Hanish, L. D. ve Guerra, N. G. (2002). A longitudinal analysis of patterns of adjustment following peer victimization. *Development and Psychopathology*, 14, 69-89.
- Hanish, L. D., Eisenberg, N., Fabes, R. A., Spinrad, T. L., Ryan, P. ve Schmidt, S. (2004). The expression and regulation of negative emotions: Risk factors for young children's peer victimization. *Development and Psychopathology*, 16, 335-353.
- Hops, H. (1983). Children's social competence and skill: Current research practices and future directions. *Behavior Therapy*, 14, 3-18.
- Jamyang-Tshering K. (2004), *Social competence in preschoolers: An evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Pace University, USA.
- Jerath, J. M., Hasija, S. ve Malhotra, D. (1993). A study of state anxiety scores in a problem solving situation. *Studia Psychologica*, 35(2), 143-150.
- Juntilla, N., Vauras, M., Niemi, P. M. ve Laakkonen, E. (2012). Multisource assessed social competence as a predictor for children's and adolescents' later loneliness, social anxiety and social phobia. *Journal for Educational Research Online*, 4(1), 73-98.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (15. bs) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.
- Karataş, Z. (2011). Okul pansiyonunda kalan ergenlerin kaygı düzeyleri ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(21), 208-222.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E. ve Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: Yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 353-364.
- Kuyucu, Y. (2012). *Duyguları anlama becerileri farklı düzeydeki çocukların (60-72 ay) akranlarına karşı gösterdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya
- La Greca, A. M. ve Stone, W. L. (1993). Social anxiety scale for children revised: factor structure and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 22, 17-27.
- La Freniere P. J. ve Dumas J. E. (1996) Social competence and behavior evaluation in children ages 3 to 6 years: The short form. *Psychol Assessment*, 8, 369-377.
- Larson, J. (2008). Angry and aggressive students. *Education Digest: Essential Readings Condensed for Quick Review*, 73(7), 48-52.
- Lee, C., Herbert, M. ve Manassis, K. (2014). Do anxious boys and girls differ in emotion recognition accuracy? *Journal of Canadian Academy of Child and Adolescence Psychiatry*, 23(1), 61-64.
- Lengua, L. J. (2003). Associations among emotionality, self-regulation, adjustment problems, and positive adjustment in middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24, 595-618.
- Nelson, D. ve Crick, N. R. (1999). Rose-colored glasses: Examining the social information processing of prosocial young adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 19, 17-38.
- NICHD Early Child Care Research Network. (2004). Trajectories of physical aggression from toddlerhood to middle childhood. W. F. Overton (Ed.) içinde *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 69(4), 1-146.
- Özyürek, A. ve Demiray, K. (2010). Yurtta ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2), 247-256
- Prinstein, M. J. ve La Greca, A. M. (2004). Childhood peer rejection and 1054 FRASER ET AL. aggression as predictors of adolescent girls' externalizing and health risk behaviors: A 6-year longitudinal study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72, 103-112.

- Reeve, J., Jang, H., Carrell, D., Jeon, S., ve Barch, J. (2004). Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and Emotion*, 28, 147-169.
- Reid, J. B., Patterson, G. R. ve Snyder, J. (2002). *Antisocial behavior in children and adolescents*. American Psychological Association: Washington, DC
- Schneier, F.R., Johnson, J. ve Hornig, C. (1992). Social phobia: Comorbidity and morbidity in an epidemiological sample. *Arch Gen Psychiatry*, 49, 282-88.
- Seven, S. (2008). Yedi- sekiz yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 151-174.
- Smithmyer, C. M., Hubbard, J. A. ve Simons, R. F. (2000). Proactive and reactive aggression in delinquent adolescents. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 86-93.
- Solberg, M. E. ve Olweus, D. (2003). Prevalence estimation of school bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior*, 29, 239-268.
- Terzi, S. (2000). *Altıncı sınıf öğrencilerinin kişilerarası problem çözme beceri algıları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Ünsal, Ö. F. (2010). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları ile Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Witchstrom, L., Belsky, J. ve Berg-Nielsen, S. (2013). Preschool predictors of childhood anxiety disorders: a prospective community study. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54(12), 1327-1336.
- Yavuzer, H. (2005). *Doğum Öncesi Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y. ve Karataş, Z. (2012). Ergenlerde otomatik düşünceler ile fiziksel saldırganlık arasındaki ilişkide öfkenin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23, 1-7.